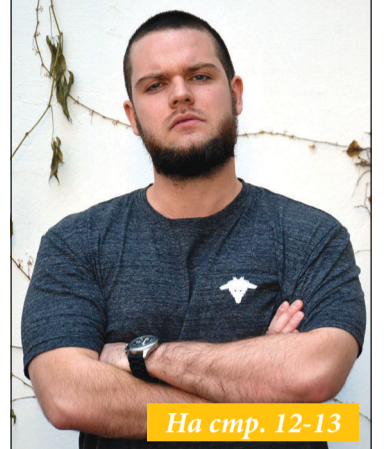

ИНТЕРВЮ

На стр. 12-13

Софийско градско с **Жлъч**

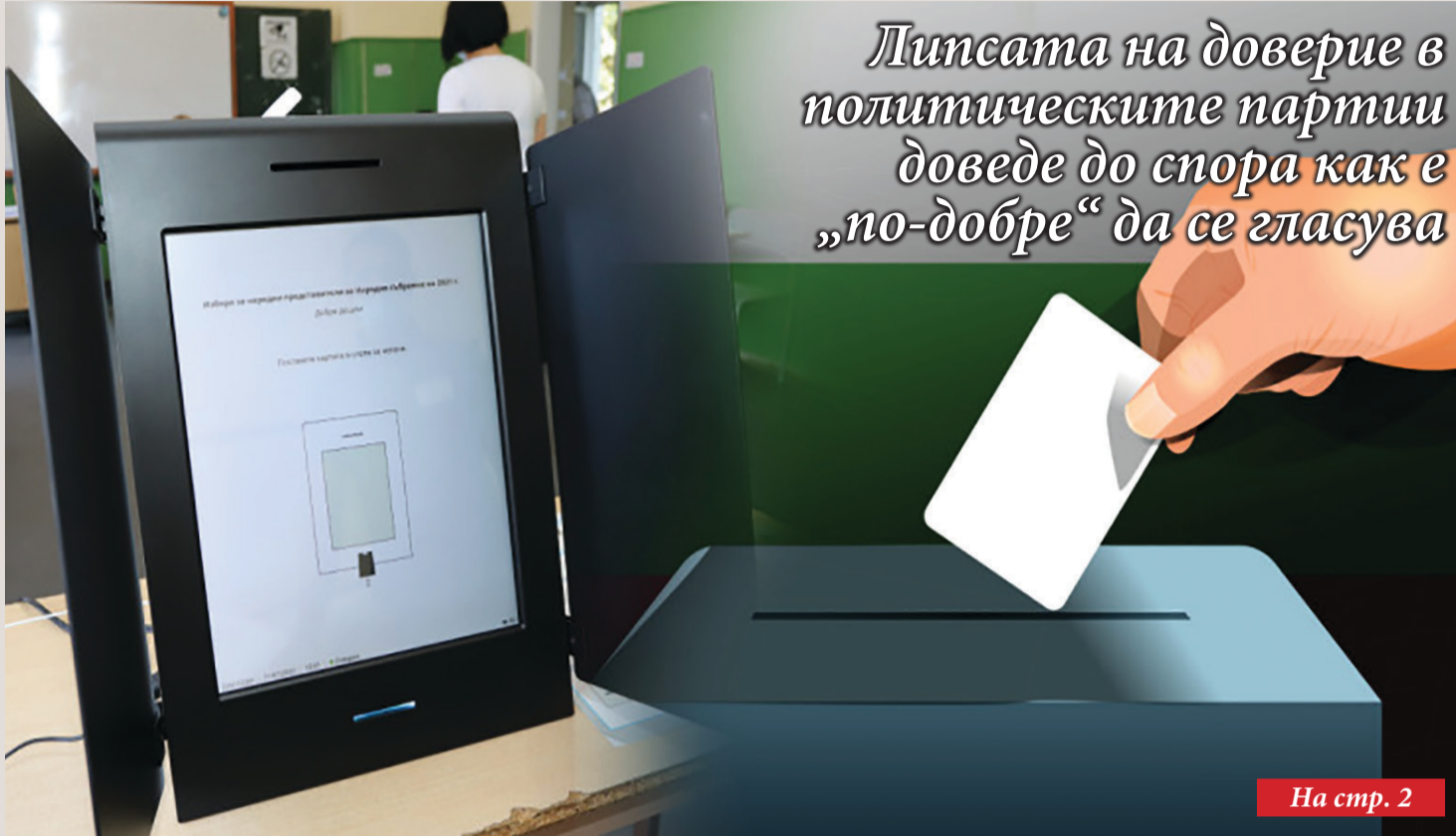

Защо дрехите ни не струват

„Бързата мода“ замърсява околната среда и повдига етични въпроси

На стр. 11

Липсата на доверие в политическите партии доведе до спора как е „по-добре“ да се гласува

На стр. 2

БИТКАТА НА МАШИНИТЕ С ХАРТИЯТА

В България близо 60% от активните избиратели гласуват с машина и 40% – на хартия. Машинният вот се представя за по-сигурен и се смята, че гласуването електронно подобрява изборния процес. То спестява време и финансови ресурси. Въпреки това при по-обстоен анализ на проблема с машините разбираме, че съществуват множество „пролуки“, чрез които всеки вот може да бъде манипулиран.

Столицата ни е един от най-старите градове в цяла Европа. Неговото начало е поставено преди 8000 години, през ранния неолит, когато се появяват първите заселници на Софийско поле. Доказателство за това са разкопките в квартал „Слатина“, където са намерени запазено жилище от този период, гробове, керамични съдове с рисувана украса, антропоморфна пластика и други находки.

Двете лица на войната в Газа

На стр. 4-5

Трагичната история се повтаря отново и отново

София – от Античността до наши дни

На стр. 8-9

Да се „пуснеш“ на Free Sofia Tour

Статуята на разгора

Битката на машините с хартията

В България близо 60 % от активните избиратели гласуват с машина и 40 % – на хартия. Машинният вот се представя за по-сигурен и се смята, че гласуването електронно подобрява избирателния процес. То спестява време и финансови ресурси. Въпреки това при по-обстояен анализ на проблема с машините разбираме, че съществуват множество „пролуки“, чрез които всеки вот може да бъде манипулиран.

Електронното гласуване повдига сериозни въпроси, свързани с демокрацията. Голям брой чуждестранни страни са потърпевши от тази форма на гласуване. У нас обаче по-голямата част от гласуващите избират машинния вот пред хартиения. Интересно е, че дори след скандала с машините по време на местните избори през ноември 2023 г. българските избиратели предпочетоха електронния вот. Правителството увери, че машинното гласуване не може да бъде компрометирано, но гражданите се отнесоха с недоверие.

Може ли да бъде манипулиран вот с машина?

В случай че компютърът промени гласовете, ще забележи ли някой? Единствено очевидно нереалистични резултати от изборите могат да издадат потенциална злоупотреба с вотовете. Ако един кандидат получи повече гласове, отколкото има избиратели, е ясно, че става въпрос за манипулиране на вота. Проблемът е, когато злоупотребата остава скрита и не можем да различим истински резултат от фалшив. Достатъчно е да има изменение, което да засяга само малък процент от гласовете, за да бъде променен крайният резултат на изборите. Лесно е да се модифицира програма на компютър чрез вмъкване на т. нар. „троянски кон“ или чрез други злобредни софтуери. Тези механизми се появяват скрито и чрез тяхната стабилност не могат да бъдат открити. Именно такъв софтуер би бил

унищожителен за изборите и за електронната система, чрез която се гласува.

Защо е заплаха за демокрацията да се гласува електронно?

Хартиеният вот не гарантира абсолютна липса на злоупотреби, но има едно определено предимство пред вота с машина: почти всеки гражданин може да участва в наблюдението на процесите, свързани с изборите. При електронния вот наблюдението е много лимитирано и само малък брой експерти са допуснати до процесите. Обикновеният гражданин не знае какво се случва с вота му, след като е гласувал. Той няма как да разбере, защото преброяването остава скрито за гражданите. Това прави машинния вот антидемократичен. В политически подкаст на американското списание The New Yorker журналистът Дейвид Ремник дава различни сценарии, при които могат да се манипулират гласовете. Те лесно могат да бъдат променени и дори да бъдат изтрити, в случай че се хакне софтуерът на машините. Това още повече застрашава демократичните избори. Според анализатори в Нидерландия включително е възможно чрез електромагнитните вълни, които се излъчват от машините, на определено разстояние да се разбере

изборът на гласоподавателя. Това означава, че има твърде много варианти, при които електронният вот може да бъде компрометиран. Когато хората са изключени от важни за изборите процеси, всеки, който желае власт, може да злоупотреби. Няма демокрация и няма честни избори, ако няма абсолютна прозрачност.

Какви са предимствата на електронното гласуване?

Според статия на френския вестник Le Monde, за гласоподавателите предимствата на електронното гласуване са много повече, отколкото предполагаме. То не само е по-благоприятно във финансов план, особено за някои кандидати, които не могат да си позволят бюлетини заради липса на бюджет. Той е и по-екологичен, като ще сложи край на погисните книги, пликите и хартиените бюлетини. Освен това чрез машинния вот ще бъде опростен процесът на гласуване и преброяване.

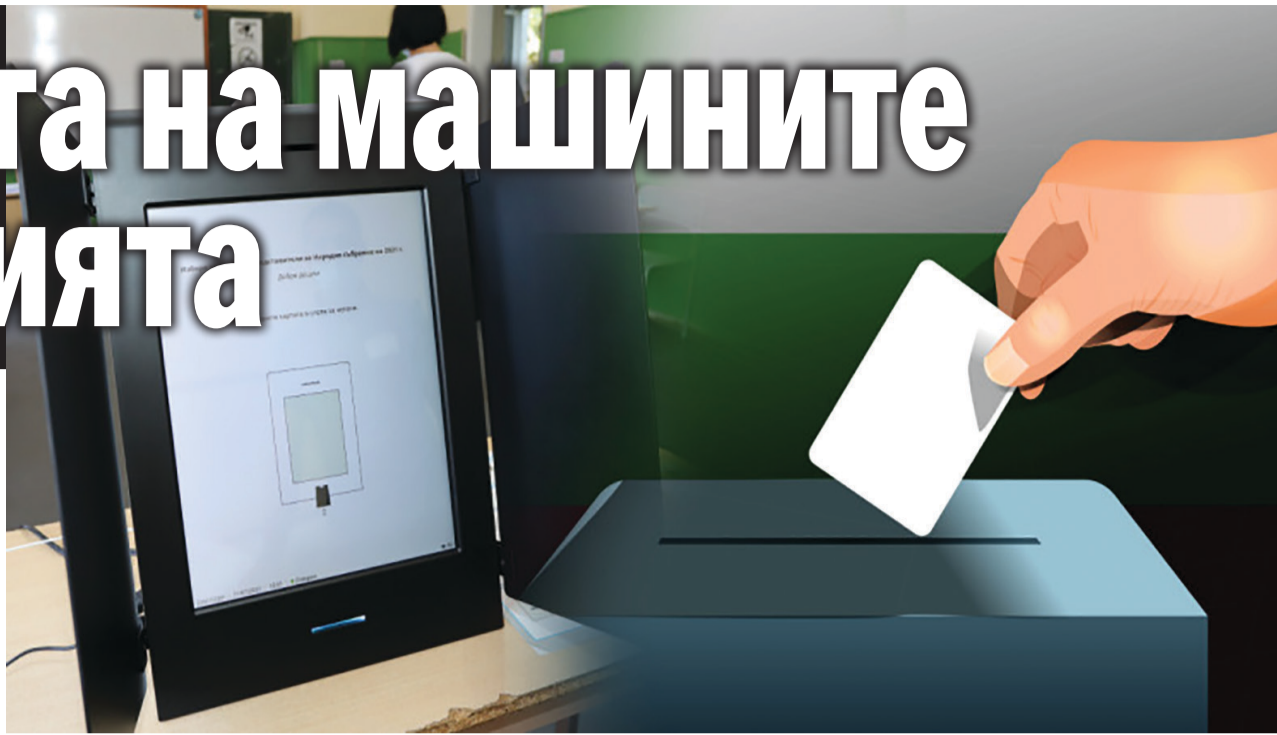
Защо в България голяма част от хората предпочитат машинния вот?

През 2014 г. в България се въвежда експериментално за пръв път машинният вот. Електронното гласуване далеч не е ново явление у

нас, но чак от 2019 – 2020 г. броят на машините започва да се увеличава, така че във всички градове да имат достъп до електронен вот. Въпреки това хартиеният вот все още се използва, макар да е по-малко предпочитаният избор. В много гържави, като Германия, Нидерландия и Англия, има забрана за машинното гласуване. Те го отричат заради липсата на прозрачност, която прави електронния вот „противоконституционен“. В България се фокусираме върху положителните фактори на машинното гласуване. Факт е, че то е по-ефективно, спестява време и пари. Мнозина всъщност са и против, но въпреки това тенденцията е хората да гласуват с машини. На хартиения вот у нас се гледа като на остаряла практика, но всъщност се забравя колко по-сигурен е той.

У нас се наблюдава невероятен феномен. Ако в други гържави се водят дебати за това какво да се използва, без да се нарушава балансът на изборния процес, в България спорът „за“ и „против“ машинния вот и хартиената бюлетина се превърна в политическа битка. И причината за тази полемика не е заради технологичните параметри, а заради абсолютното недоверие на избирателите в самия процес по време на вота. И съмнението, че за пореден път по нечестен начин някой ще „открадне“ победата. Или казано по друг начин, липсата на доверие в политическите партии доведе до спора за това как е „по-добре“ да се гласува. В една гържава, в която няма корупция, няма платени избиратели, няма печатници за фалшиви бюлетини или съмнения за това, че някой „гържи ключа“ към системата за отчитане вота на избирателите, такава дилема не съществува.

РАДА ТОДОРОВА

Липсата на доверие в политическите партии доведе до спора как е „по-добре“ да се гласува

Редно ли е кандидат за кмет да не се яви на дебат?

Васил Терзиев трябваше да се яви пред БТВ и БНТ заедно с Ваня Григорова за финален дебат преди балотажа. В последния момент Терзиев отказа поканата на двете телевизии под претекст, че не желае да дебатира с Ваня Григорова лице в лице, а гържи да бъдат поканени и експерти, които също ще са част от Общинския съвет. Вследствие на това дебатът между кандидат-кметовете беше отменен. Въпреки това Васил Терзиев покани Ваня Григорова в „Дарик радио“, но тя, на свой ред, не прие поканата.

Това със сигурност беше първата грешка на кмета Васил Терзиев, но това не му попречи да спечели местните избори в София. И все пак гражданите отчетоха неговото непристъпие на финалния дебат като слабост. Ако бяга от дебат, как се очаква да изпълни ролята си на градоначалник. Терзиев е политик отскоро и именно за това беше ключово да се появи на договорения дебат. Когато отказа да го иде, показва, че се притеснява да говори сам срещу Ваня Григорова, без своя екип от експерти. Гражданите на София запомниха тази ситуация, но въпреки това му дадоха нов шанс като кмет.

Макар че не е редно бъдещ кмет да бяга от важни деба-

ти, може би Васил Терзиев е имал съществена причина, поради която не е могъл да се яви. Сега, като настоящ кмет, той беше подложен на големи изпитания. Първо бяха протестите срещу БФС, снежните бури и падащите гърбета, които останаха със сегмици по тротоарите на София, и бурните страсти около на паметника на Съветската армия.

Преди години има политически инцидент, при който по време на дебати единият от кандидатите за президент не отива да участва в края на предизборната кампания. Според анализаторите именно това става причина невялият се Георги Първанов да спечели президентски мандат с голяма преднина пред опонента си Петър Стоянов. Васил Терзиев съзнателно не отиде в БТВ и БНТ именно за-

ради т.нар. казус отпреди десетилетия. Неговият екип осъзнаваше, че той би загубил подкрепа пред госта по-подготвената кандидатка Ваня Григорова. Още повече, тя идва от средите на синдикатите, което в цял свят е предрекство. Синдикалистите са винаги много добре подготвени, когато говорят пред аудитория, защото са го правили с години. Именно това се опита да си спести Терзиев. Като бизнесмен, неговите изяви са в тесен корпоративен кръг, което изключва да е политически атрактивен и остър при необходимост. На въпроса дали Васил Терзиев е избягал, може да се отговори положително. Но чрез бягството си той си гарантира бъдеща победа. Неголяма, но това му позволи да седне на кметския стол.

РАДА ТОДОРОВА

Изборна екзотика

На изборите у нас винаги се наблюдава на първите двама, медиите отразяват главно тях. Дори и някъде да се прави дебат (което напоследък се случва все по-рядко), се канят само основните кандидати. Тоест тези с по-големи шансове.

Винаги преди избори се появяват откровено нелепи или екзотични кандидати. Поне така ни убеждават медиите. Обикновено хора тип Светльо Витков биват подигравани в медиите. Има хора, които просто не се приемат насериозно, и се получава предварително отхвърляне на кандидати още преди вотът да бъде даден.

Така на някои не им се дава никакъв шанс. Някой някъде просто махва пренебрежително с ръка и казва: „Остави го тоя!“. Но ако този човек е подкрепен от някоя парламентарно представена партия, така ли ще се постъпва с него?

Да си представим, че Васил Терзиев е издигнат не от ПП-ДБ, а от „Зелените“, а на негово място е Красимир Стойчев. И единият е предприемач и другият е предприемач. Сега Стойчев щеше да бъде канен във всички големи телевизии? А Терзиев щеше да е поредният незначителен кандидат, колкото за пъленеж? Защото днес при тези условия Терзиев има достатъчно ефирно време, а Красимир Стойчев най-много да получи пет минути в сутрешния блок.

Някой чу ли, че Петър Клисаров от „Пряка демокрация“ е кандидат за кмет на София? Едва ли. Това са хора, които дори и да бъдат поканени в някое предаване, отношението към тях ще бъде любезно пренебрежително. Ще спретнат дебат между Клисаров, Мажд Алгафари, Витков и Виолета Комитова. Те вероятно общо събират процент и нещо, така че не са опасни. Ще се скарат помежду си и накрая нищо няма да излезе. Първите двама – Терзиев и Хекимян, ще останат на върха на социологическата класация и няма да бъдат засегнати от бръщолевенията на дребните риби.

Всичко това казано дотук не трябва ли да ни подсказва, че демокрацията у нас е изкривена? Изборът е само между силните партии, които рано или късно образуват статукво. Когато се появи човек, който стои извън голямата политическа игра, той бива предварително изхвърлен в кошчето. Още преди изборите. Някой, явно, решава кои са подходящи и кои – не.

ДЕНИСЛАВ СИМЕОНОВ

© БСП София

Вестник от ситугенитите
за ситугенитите

АМНАВЕР ИЗБОРИ
Януари 2024 / Брой 11

Нелепото шоу на Терзиев и Григорова

© Столична община

Всичко започна, когато партийните кандидати Васил Терзиев и Ваня Григорова получиха покана за финален дебат по БНТ и БТВ. Неочаквано това се обърна в голямо шоу, което следят всички медии. Васил Терзиев отказа да участва в загадения формат, на което съперничката му реагира точно като подгръжниците ѝ. Терзиев беше обявен за несериозен и обвинен, че избягва конкуренцията с Ваня Григорова. На свой ред, той публикува видео, в което отстоява позицията си и предлага дебатите да се проведат същия ден в 17:00 часа, но в друг формат – в „Дарик радио“.

Изборните дебати съществуват, за да може кандидатът да докаже своите предимства и да даде задълбочени отговори на въпросите на публиката. След дебата обществото трябва да разбере по-добре позицията на кандидата и неговата партия и да направи избор за кого ще се гласува. Дебатът трябва да е здравословна конкуренция, но когато кандидатите започват публично да се карат помежду си и да играят по собствените си правила, всичко се превръща в медийно реалити-шоу.

Дебатите са необходими в случай като този, за да можем да чуем мненията и на двете страни и сами да изберем към коя страна да се насочим. А как е възможно да се направи това, ако едната страна не идва на среща в телевизия, а другата страна не идва на следващата среща в радио?

МАРИЯ ПАРЛИКОВА

Реакциите след всяко участие на Ваня Григорова в медиите показват, че масата от българските избиратели все още се страхуват от лявото в политическия спектър. Притеснително е, че след 30 години преход единствената асоциация на много хора с лявото е тоталитарният режим, но и политичите вляво не си помагат.

Защо лявото ни не е ляво?

БСП тотално е отказала да се бори за някакви реални социални политики. Докато Корнелия Нинова е лицето на лявото в България, ляво в България няма да има. Така наречената „гъженгър идеология“, която все още не може да бъде ясно дефинирана от никого от участниците в свещената война срещу нея, не е приоритет на който и да е уважаващ себе си социалист. Правата на ЛГБТ общността трябва да бъдат защитавани от всеки нормален човек, и най-вече наричащите се леви.

Русофилията също би трябвало да е мръсна гума за всеки, който твърди, че е вляво. Руската федерация е империя в най-чистия смисъл на думата, а Владимир Путин е толкова ляв, колкото и силният крак на Кристиано Роналдо. За съжаление, голяма част от левите политици дори и в световен мащаб са се позиционирали дълбоко в проруския лагер и приемат всичко „западно“ за зло. Така че тези позиции на БСП не трябва да ни изненадват особено.

От „столетницата“ са приели ролята си на пазител

на „традиционното“ семейство. А това също е борба, която като че ли вече е загубена. Така прег БСП на Корнелия Нинова не остава нищо повече освен свободно падане. Това най-вероятно е добра новина за всеки, интересуващ се от българска политика. БСП е злокачествен тумор, който без никакви скрупули убива всякаква надежда за истинско ляво (с цялата ирония на този израз) у нас.

Самата Ваня Григорова също е галеч от идеала за ляв политик. Отказът ѝ да заеме ясна позиция по темата с войната в Украйна, може да се разглежда и като нормален за един кандидат за кмет, но имайки предвид кой подкрепя тази кандидатура, мълчанието ѝ казва много. Лично аз не мисля, че монументът на окупаторската Червена армия (МОЧА) е най-големият проблем на града ни. Но не мога да не оценя ролята му на символ на геополитическата посока, в която се движим.

Първата част на този текст беше писана в дните преди първия тур на местните избори. След него ситу-

ацията, в която се намираме, изглежда още по-абсурдна. Позабравени лица от „автентичното дясно“ се напреварват да призовават хората да гласуват за Григорова на балотажа. Дори се зароди и звучен лозунг – „Държавна сигурност срещу гържавна собственост“. Тук се визуира връзката на семейството на Васил Терзиев със структурите на тоталитарната власт. Всички като че ли забравят или се преструват, че около Григорова няма нито един човек, свързан с ДС. Само изброяването на имената на партиите, издигнали синдикалистката за кандидат-кмет, трябва да покажат, че подобни твърдения са, меко казано, смехотворни.

Може би някой ген ще има политическа система, в която ще знаем кои са леви и кои – десни. Може би левите ще правят лява политика, а десните – дясна. Но със сигурност този ген няма да настъпи, докато БСП съществува, а дясното ни се изразява само и единствено в антикомунизъм само на думи.

МИХАИЛ БОРИСОВ

Социална дискриминация в България

Етническите проблеми в България засягат културни и икономически аспекти, свързани с различията между етническите групи. Те вклучват дискриминация, стереотипи и социално разделение, което може да доведе до сериозни последици в обществото.

Социалната дискриминация на ромите в България засяга различни сфери от техния живот. Те ежедневно се сблъскват със стереотипи, предразсъдъци и неравнопоставеност в образованието, достъпа до здравеопазване и др. Техните възможности в нашето общество са социално ограничени. У българското общество се е формирал колективен образ на ромите, като всеки е поставен под общ знаменател и набеден за това, че е недостоен, лош или опасен. Тази реакция предизвиква омраза от страна на ромите към българите

и се получава неизбежен затворен кръг. Проблемът на българската общност е приемането на ромите като единна общност. А всъщност съществуват различни групи, като само за една от тях е присъщо гъбечийството – калдарашиите. До това водят липсата на информираност и неоправданите предразсъдъци към всички членове на ромската общност.

Бихме могли да променим тяхното отношение, ако първо променим своето. Друга насока, в които може да се работи, е образованието, което играе ключова роля. Първо, ромските деца да не бъдат тормозени в училище, защото това е гостатъчна причина те да не ходят. Второ, да се осигури равен достъп до образование, както при българските деца.

Създаването и развитие-

то на организации, свързани с осигуряване на добро здравеопазване и нормална среда за живеене, също биха могли да допринесат за намаляване на социалните различия.

Важно е да се насърчи диалогът между общностите и институциите. Повишаването на осведомеността на обществото относно културното разнообразие и историята на ромите също би помогнало да се намалят предразсъдъците.

Интеграцията на ромите в нашето общество би им дала възможност да работят наравно с останалите и съответно да си плащат данъците. Така няма да се налага да крадат и да ползват социалните помощи.

Ползите от тази интеграция са много, а най-важното е, че всички ние сме хора и заслужаваме да бъдем третирани като такива!

ЗОИ КАРГИОТАКИ

Те не могат да се завърнат по родните места, заради пресния спомен от фашистките и нацистките престъпления към техния етнос. Има само едно решение и то е евреите да се установят на независима земя, на която да успеят да формират гържава. Това се случва по предложението на ООН през 1947 г., когато гържавите членки на Алианса се споразумяват част от територията на тогавашната пог британски контрол Палестина да бъде предоставена на еврейския народ.

Територията, която им е предоставена не е случайна. Това е именно святата земя, която се полага на потомците на Авраам. Това е също така територия, обещана от Великобритания на евреите през 1918 г., след тяхната колонизация на Палестина. Могъщата сила иска да спечели подкрепата на еврейската комуна по време на Първата световна война. След 1948 г. избухва първата Арабско-израелска война, в която участват и други арабски гържави. Тя продължава до 1949 г. с прогонването на палестинците, но краят се оказва само началото на близо 80 години постоянни напрежения и конфликти

ABSOLVO TE
БЪРДАРОВ

Георги Бърдаров, прославил се още като Разказвача на Балканската душевност, е географ, писател, сценарист и преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“. Специалист е по етно-религиозни взаимоотношения и демографски проблеми. Печели сърцата на читателите с разказа си „За пета-та ракия или колко е хубав животът“, който се превръща в най-четеният български разказ в интернет и получава отличие за „Майстор на думите“. През 2015 г. печели телевизионното предаване „Ръкописът“, след което излиза романа „Аз още броя дните“, а през 2021 година получава Награда за литература на Европейския съюз със следващия си роман „Absolve te“. 2022 година излиза книгата „Моја Bogda

Двете лица на войната в Газа

между палестински араби и евреи.

Днес историята се повтаря отново и сме свидетели на поредната война между Израел и Палестина на територията на Газа. Притеснителна е обаче мощта на едната нация на фона на другата. В този случай Израел, подкрепена от САЩ, Франция и Великобритания, със сигурност е в значително по-силна позиция в сравнение с Палестина, която няма преки защитници. В последните седмици Израел започна да атакува жестоко Газа, но изрично съобщи, че главната цел е да унищожат режима на „Хамас“, която е паравоенна организация, основана от радикални палестинци. Израел атакува „Хамас“, но не пожалост местните жители. Към момента цифрите нагледно показват 7000 загинали, от които 2000 малолетни и деца. Конфликтът се превърна в геноцид над палестинските араби. Тук вече не става въпрос за унищожаване на терористична групировка, а за престъпление към човечеството, към палестинците.

От гледната точка на Израел, войната в Газа е отговор на години насилие и военни конфликти. От 1947 г.

● Трагичната история се повтаря отново и отново

гържавата не е спирала да се защитава от гържавите в Близкия изток. Египет, Сирия, Йордания и Палестина атакуват военно Израел в продължение на години от 1947 г. до 1967 г. По-късно започват и въстанията на палестинците срещу Израел. Това са самоубийствените атаканти, които допринасят за националистическо движение срещу евреите. В този контекст Държавата Израел не е невинна, но със сигурност е била подложена на многобройни атаки от

гържавите съседи от началото на нейното легитимно създаване. Напрежението със сигурност се дължи и на религиозни различия. И двете религиозни групи са силно вярващи и радикални в своите убеждения. Затова Израел няма как да отстъпи от Палестина, както и Палестина – от Израел.

Няма невинни страни в случая на текущата война. Можем да симпатизираме на еврейското население, което дълги години е страдало, но от друга страна, палес-

тинците също са потърпевши от векове колонизация. Палестина така и никога не е имала възможност да създаде легитимна гържава, призната от всички останали. През последните години напрежението между двата етноса нарасна значително. Терористични операции се извършваха в Палестина и Израел. Впоследствие Палестина беше обвинена в терористични актове, но не и Израел. В Израел всички операции бяха „военни“ и с право, но не се калкулираха хилядите невинни жертви, загинали от тези атаки.

Проблем днес не е чувството за вина на западните гържави към евреите отпреди повече от 70 години. Проблем е, когато от десетилетия има решение да се създаде и палестинска гържава. Ако един народ има право на гържавност, трябва реципрочно да се позволи и другият потърпевш от региона на Близкия изток да възвърне своето право на автономия. Иначе не може да се обясни защо народ, подложен на векове гонения, не притежава капка емпатия към друг народ, оказал се днес в същата политическа ситуация.

РАДА ТОДОРОВА

Патриотизмът и тероризмът във войната

„Спа“. Всеки един от неговите романи е вдъхновен от истински лица и техните истории, като в центъра на всичко е войната.

Дълбоко заровените спомени и отдавна избърсаните създи остават като част от човека и ехото на болезненото минало се чува винаги отляво. Именно това ни показва авторът в „Absolvo te“. Конфликтът между Израел и Палестина започва след края на Втората световна война и оттогава не е спирал. Със завладяващото описание на истории и персонажи Георги Бърдаров успява да ни запознае с гледната точка на всяка една от страните. Виждаме как омразата между народите стои като белег, който ни грози до живот.

Набил Назар е един от главните персонажи в творбата. Загубата на близките му от войната го срива до основи. От щастлив, учен и це-

„Абсолютното зло е като диво куче, заключено във всеки един от нас,... а войната е ключът, който го пуска на свобода“ – Георги Бърдаров, „Absolvo te“

леустреман мъж се превръща в скитник, а негов спътник става вечната омразата. „Да повярва, означаваше да прости! Да прости, означаваше да загуби и последната нишка, която го свързваше с живота - омразата!“ В центъра на всичко сеги прощката. Нелесно един от въпросите, които авторът задава в своя роман е: „Можеше ли да простиш на друг, това което не би простил на себе си?“

Съществува ли наистина победа във войната? Губещите всеки ден стават все повече и повече. Жителите на Израел са губещи всеки ден от години насам. От началото на 2000-ната година палестински терористични групировки подлагат на обстрел южната част

на страната. Кулминационен момент за днешните събития е постъпването на власт на партия „Хамас“, която печели местните избори в ивицата Газа през 2006 г., а през 2012 г. след смъртта на Ахмед Джабари, един от военачалниците на „Хамас“, настъпва един от най-големите обстрели на населени райони в Израел.

Конфликтът е в един непрестанен кръговрат, но през 2023 г. той се задълбочава. На 7 октомври започва т. нар. операция „Наводнение на Ал-Алкаса“. Изстрелват се 5000 ракети от ивицата Газа и следва мащабна офанзива на територията на Израел по въздух, вода и суша. Екстремистите взимат заложници, като ги използват за

жив щит. Израел не реагира веднага, а евакуира местното население в Газа. По данни на Voice of America 85% от него е разселено, а жертвите са над 24 000. Социалните мрежи непрекъснато разпространяват как изглежда обстановката от първо лице, а медиите не спират да следят всичко случващо се в конфликта.

САЩ и ЕС осъждат действията на „Хамас“, а други, като Турция, гледат на тях като освободители, които се борят за независима палестинска гържава. Добри или лоши, патриоти или терористи, жертви или нашествие са „Хамас“? Отговорът на този казус се крие във философията на самия Георги Бърдаров, която той споделя в интервю пред в. „Филтър“: „...всички са виновни и всички са жертви в този конфликт.“

БЕАТРИС ДИМОВА

Вестник от стъгнените
за стъгнените

АННАЛИМЗ
Януари 2024 / Брой 11

Състоянието на образователната система на една държава е един от най-точните показатели, по които можем да съдим за степента ѝ на развитие в цялостен план. У нас тя търпи голяма критика от специалисти в сферата. Непрекъснато излизат тревожни статистики и резултати от международни проучвания, като програмата на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за международно оценяване на учениците PISA, както и двете международни оценявания на учениците в IV клас: на четивната грамотност – PIRLS, и на математическата и природонаучната грамотност – TIMSS. Резултатите от подобни оценявания показват тревожни данни за представянето на българските ученици и работата на образователната ни система.

Встрани от обществен интерес обаче остава и друго изследване, което показва притеснителни резултати в друг, не по-малко важен аспект – гражданските компетентности на учениците. В края на ноември 2023 г. Институтът за изследвания в образованието публикува информация за проведеното през 2022 г. Международно изследване на гражданското образование – ICCS 2022 (International Civic and Citizenship Education). Резултатите са обявени на 28 ноември 2023 г. от Международната асоциация за оценяване на образователните постижения (International Association for the Evaluation of Educational Achievement, IEA).

ICCS е единственото международно изследване, което е свързано с гражданското образование на учениците. Фокусирано е върху аспекти, които са насочени към придобиване на знания, умения, ценности и нагласи, необходими за формирането на учениците като активни и автономни личности с мотивация за активно гражданско поведение. Целевата група включва учениците на възраст около 14 години в момента на изследването. В повечето държави (вкл. България) това са учениците в VIII клас. Според концепцията на ICCS гражданското образование трябва да включва знания относно работата и функциите на официалните институции, процесите, които са част от гражданския живот, а също и възможностите за гражданско участие. Това включва начините, чрез които всеки може да взаимодейства с останалите членове на общността, да участва в граждански инициативи и да допринесе за формирането на гражданското общество. Изследването се фокусира върху три основни части: когнитивна (познаване и разбиране на понятия и концепции), афективно-пове-

Юношите ни нямат мотивация за активна обществена позиция

© Ucha Plovdiv

денческа (нагласи, ценности, отношения и възприятия) и контекстуална (факторите, които оказват влияние върху гражданските компетентности на учениците).

Какви са данните от ICCS 2022 за гражданските компетентности?

Изграждането на младите хора като активни граждани и образоването им по въпросите, свързани с функциите на различните институции и възможностите за гражданско участие, е процес, който не се проследява от друго международно изследване освен ICCS. Благодарение на него можем да открием отговори на въпроси, свързани с ефективността на гражданското образование в училище и нивото на подготовка на учениците, техните нагласи за активно гражданско поведение, обществените и политическите въпроси и участието им в обществения живот.

Резултатите от изследването показват, че гражданските познания са се увеличили в страните, участвали в изследването през 2009 и 2016 г., но при участниците през 2016 г. и 2022 г. не са. Средният резултат от изследването е 508 точки, а данните за представянето на България са сред най-тревожните – 456 точки, което поставя държавата ни в една категория с Кипър и Колумбия. И ако през 2016 г. учениците ни са показали по-високи резултати в сравнение в 2009 г., то сега наблюдаваме значително понижаване. Част от най-важните заключения, които Институтът за изследвания в образованието посочва, са различните резултати от представянето на момичетата и на момчетата в България. Разликата между резултатите е много голяма, като през 2016 г. сме били на второ място по този показател след Малта, а сега – през 2022 г., България е с най-голяма разлика от 41 точки. Тенденцията момичетата да се представят по-добре, е видима в 18 от държавите участвали в изследването.

Ниски резултати на българските ученици в международно изследване за гражданското образование

Като фактори, които влияят най-много на образователните постижения, са посочени семейната среда и социално-икономическият произход на учениците. Данните от изследването гържави в ICCS 2022 сочат, че разликата между учениците с нисък и с много висок социално-икономически и културен статус в България е най-голяма.

Друг важен извод от проведеното изследване, на който Институтът за изследвания в образованието обръща внимание, са различните възприятия на българските ученици относно реализацията на двата пола в политиката. Българчетата възприемат политиката като поле за реализация по-скоро на мъжете, отколкото на жените. Нещо повече, гържавата ни е сред тези, в които равенството между половете се подкрепя най-малко от учениците. Това е един от аспектите, в които страната ни се различава значително от останалите, където чуждестранните ученици вярват повече в равенството на половете, гражданската и политическата изява на представителите и от двата пола.

Конкретно в сферата на политическите и обществените въпроси, подобно на връстниците си от останалите гържави, една трета (29%) от българските ученици проявяват интерес в тази сфера. По отношение на доверието в някои гържавни институции в сравнение с проведеното проучване през

2016 г. сега се наблюдава спад. Подобно понижаване в доверието конкретно в националното правителство и парламента също е налице, като пог 50% от учениците имат доверие в двете институции. Пог средното равнище сме и по отношение на доверие в политическите партии, а нагласите за участие в политическия живот като възрастни също са ниски, макар голяма част от учениците да смятат за важно гласуването на местни и национални избори.

Така за пореден път излизат наяве пропуски в образователната система. Става ясно, че освен сравнително ниски резултати в проучванията за четивна, математическа и природонаучна грамотност българските ученици имат пропуски и в своето гражданско образование. Разкриват се тревожни статистики за възгледите на младото поколение, което много скоро ще бъде част от гражданските процеси в гържавата. Слабостите в образованието точно в този аспект биха могли допълнително да повлияят по негативен начин на политическите и обществените процеси в страната, завършвайки порочния цикъл, в който се намираме в момента. И точно поради това от първостепенно значение е да се направят цялостни реформи в българското образование, защото по-високото ниво на образование би могло да реши поне част от множеството проблеми в нашата гържава. Възпитанието в активна гражданска позиция и познаването на политическите и обществените процеси в гържавата е една стъпка по-близо до изграждането на по-добре функциониращо общество и по-добър баланс между политиката и обществеността.

СТЕЛА ДИМИТРОВА

Софийската среда е платно, върху което всеки рисува с каквото намери. В хаоса от нюанси и текстури, чието олицетворение е сградата „Златен век“, има и попадения – като DOT (точка от англ.) Sofia. Двама проекта ясно представят столицата – налят без мярка бетон и добри примери, за цвят.

На една от най-високите точки на София се извисява грубият строеж на артексовия небостъргач, наречен „Златен век“. Със своите губайски наченки, а и 34-етажна конструкция, сградата неминуемо ще се откроява на горнолозенския пейзаж. Отличителен е също и анонът на проекта в сайта на „Артекс“, който гласи „името на проекта е вдъхновено от стремежа за постигане на разцвет на българската архитектура, култура и писменост, както е било по времето на онзи достоен ученик на Магнаурската школа – цар Симеон Велики“. Предвид мащабите и сериозните заявки, които създателите на сградата си поставят, удачно е да се разгледа какво предполагат добрите архитектурни практики – и чак тогава да говорим за „разцвет на българската архитектура“.

Архитектът Ренцо Пиано казва: „Можеш да затвориш скучна книга, можеш да спреш лошата музика, но не можеш да избегнеш грозния блок срещу къщата ти“. Това е опростен, но и ефективен начин да се подчертае, че сградите не са отделни тела в пространството, те взаимодействат със средата си. Дали това взаимодействие е продуктивно, или разрушително, определя качеството на архитектурата.

Разбира се, това са относителни термини, а архитектурата е освен наука и изкуство, тоест има известна доза субективизъм. Съществува задълбочен теоретичен дискурс дали сградите трябва да пасват на средата, или да я отричат напълно – конструктивизъм срещу деконструктивизъм. Самият Рем Колхас пословично заявява „f*ck context“. Едно е ясно: за да се противопоставиш на контекста успешно и с вкус, все пак трябва да го познаваш. От Танцуващата къща в Прага на Франк Гери, през берлинския Еврейски музей по проект на Данел Либекинг до Заха Хадид и нейния център „Хейдар Алиев“ в Баку, деконструктивистките сгради привличат вниманието безкомпромисно. Духът на мястото, или *genius loci*, се променя завинаги, когато се построи нещо толкова голямо, оригинално, разчупено, предизвикателно. Това е чест, но и отговорност за архитекта.

Но нека се върнем към софийската действителност и

Сложихме ли Точката на софийския Златен век?

по-конкретно към столичния „Лозенец“, който в последните години се превърна в магнит за – с риск от генерализация – богаташи. Някои ще кажат – каймака на обществото, групи – провинциални парвенюта. Факт е, че квадрантният метър в някогашния бохемски квартал не е никак евтин. Друг факт е, че най-сигурната и бързо възвръщаема инвестиция за строителния предприемач са жилищата. След една бърза сметка става ясно и че колкото повече апартаменти се построят, толкова повече приходи ще има. Защо да не вдигнат тогава 34-етажен жилищен блок радетелите за архитектурен и културен разцвет от „Артекс“?

Да погледнем контекста. На първо място, една от причините за високите цени в района е невероятната гледка към Витоша. Част от нея ще бъде блокирана от новата сграда. Няма нищо по-патриотично от любовта и уважението към природните бо-

гатства на България, дори и нови строежи с роголюбиви имена.

Нещо друго изключително патриотично – използването на градския транспорт. Да пазим града си чист, да не натоварваме ненужно небезпогрешната градска инфраструктура и да не парадирате със скъпи коли. Локацията на терена е във вече натоварен район, но изглежда крайно невероятно жителите на крещящо луксозния „Златен век“ да се качат в метрото. Предстои да видим ефекта върху улиците.

Отреща се намира хотел „Маринела“, известен още като „Японския хотел“. Той е проектиран от световноизвестния архитект Кишо Куракава и е ценна забележителност за София. Дръзко архитектурно решение от страна на „Артекс“ е да проектират по-висока сграда от хотела.

Сравнението на „Златен век“ с някое произведение на Хадид или Гери, кое-

то предизвиква границите на градското пространство и го трансформира, изглежда неуместно. По-близо го истината е, че отношение към контекста няма. Нито се придържа към него, нито го преобразява в нещо ново и вълнуващо. Внася хаос, дисхармония в обемите, ритъма на движението, духа на квартала.

Изненада от реализирането на строежа обаче няма, въпреки проточената съдебна битка дали изобщо е законен. В София се строи спорадично, на парче, без визия за голямата картина. Идентичността на българската столица може да се намери в нейния микс от идентичности – европейски напъни, ориенталски дюкянчета, псевдоарабски небостъргачи и леко пробити жълти павета.

Това е само един пример за безвъзвратна намеса в градския силует. Важно е да се имат предвид и качествените проекти обаче. Тези, създадени с усет и уважение към средата. Такъв е DOT (точка от англ.) Sofia. Проектирана от студиото I/O Architects, сградата помещава жилища, ресторант и зала за изложби. Намира се в богатия исторически район около „Женския пазар“, като изборът за локацията е напълно съзнателен. Инвеститорът разказва пред медиите, че бива съветван да избере по-престижен квартал, но вижда уникална атмосфера и голям потенциал в избраното място. Сградата е модерна, със силно присъствие, но в същото време се вписва в специфичния пейзаж. Изветрялата стомана на фасадата, голият бетон и откритите тухли действат като силен контрапункт на грандоманските извивки и преплитания върху новото „бижу“ на „Лозенец“. Въпреки това, докато се строят и качествените проекти, надежда за София има. С целия хаос, хлопаци плочки и демонастрационен лукс до рушаци се сгради, докато има кой да съхрани уникалния ѝ дух, той ще живее.

АЛЕКСАНДРА СТРАХИЛОВА

© Асен Емилов, Arch Daily

Вестник от студиентите
за студиентите

АКЦЕНТИ

АМАРАБ
Януари 2024 / Брой 11

Вестник от студентите
за студентите

АМАНАБЕР
ПОСОКМИ

Януари 2024 / Брой 11

София – от Античността до наши дни

Столицата ни е един от най-старите градове в цяла Европа. Неговото начало е поставено преди 8000 години, през ранния неолит, когато се появяват първите заселници на Софийско поле. Доказателство за това са разкопките в квартал „Слатина“, където са намерени запазено жилище от този период, гробове, керамични съдове с рисувана украса, антропоморфна пластика и други находки.

Образуването на София като селище се случва няколко хиляди години по-късно. Градът е основан от тракийското племе серди и оттам получава и името си – Сердика. През 29 г. пр. Хр. римляните им го отнемат насилствено и го превръщат в център на новосъздадената римска провинция Тракия. В следващите 800 г. Сердика остава в пределите на Римската империя и наследника ѝ – Византия. През това време градът търпи подем. При император Марк Улпий Траян Сердика получава правото на градска управа и в чест на владетеля е преименувана на Улпия Сердика. При управлението на Марк Аврелий и сина му Комод градът получава позволение да сече свои собствени монети и е издигната 9-метрова крепостна стена с четири порти, откъдето започват двете основни улици на селището. Най-голям разцвет Сердика получава при императорите Галерий и Константин Велики. Първият издава Едикта на толерантността, известен също като Сердикийски едикт, който позволява на християните да изповядват религията си законно и свободно. Така Сердика остава в историята като родина на свободната църква. Константин I пък обича голямата града, че го нарича „моят Рим“. Владетелят разрушава цял квартал, за да създаде своя резиденция. В нея имало разкошни обществени постройки, украсени с мозайки и колони. Една от тях е ротондата „Свети Георги“ – най-старата съхранена до покрив постройка в България днес. Императорът харесвал много и богатството от минерални извори на Сердика, като

Избрана е за столица заради нейното местоположение – на кръстопът между пътищата, свързващи Изтока със Запада, Севера с Юга

се възползвал от водите им в своята луксозна баня (разкрита векове по-късно край хотел „Рила“).

На Великден през 809 г. българският хан Крум превзема града и му дава ново име – Средец. Като част от Българското ханство, Средец е здраво укрепен и се превръща във важен център на държавата. Ротондата „Свети Георги“ е обновена и изцяло изписана наново. До края на Първото българско царство градът остава непревземаем, но през 1018 г. той се предава (заради смъртта на цар Иван Владислав) и доброволно приема върховенството на византийския император Василий II.

От 1194 г. Средец е отново част от българската държавна. В периода на Второто българско царство около града е създаден комплекс от манастири, наречен по-късно Софийска света гора. Част от него е Боянската църква „Св. св. Никола и Пантелеймон“, която е включена в списъка на Световното културно наследство на ЮНЕСКО.

След пагането на България под османска власт Средец остава оживен занаятчийски и търговски център. Получава ново име – София, като е наречен на голямата базилика „Света София“, което в превод от старогръцки означава „Божия премъдрост“. През петвековното робство градът

е столица на Румелийския еялет (най-голямата административно-териториална единица в Османската империя), обхващаща централната част на Балканския полуостров. Множество занаяти прогължават да процъфтяват, дори се сечат монети от злато и сребро, добивани в мините около Чипровци. Тече усилено строителство на джамии – Буѝк джамия (1451 – 1494), Челеби джамия (1502), Когжа дървиш Мехмед паша джамия (1528), Баня баши джамия (1567). В началото на XVI век в джамии са превърнати и двете големи антични църкви – „Света София“ и „Свети Георги“.

На 4 януари 1878 г., след битката при София, градът е освободен от руските части, водени от генерал Йосиф Гурко. От 3 април 1879 г. София става в столица на Третото българско царство. Идеята е на проф. Марин Дринов. Основната причина е местоположението му – намира се в центъра на българските земи, на кръстопът между пътищата, свързващи Изтока със Запада, както и Севера с Юга; в близост е до каменовъглената мина „Перник“, която лесно и бързо може да доставя въглища за индустрията, транспорта и отоплението. След като е избрана за столица, София се разраства неимоверно бързо.

БОЖИДАР ЙОРДАНОВ

„Фрий София Тур“ е безплатна обиколка на центъра на София с местен екскурзовод, който говори английски, испански, немски, насочена към чуждестранните туристи, но всеки, който желае, може да се присъедини. Услугата се предлага от „Асоциация 365“ – организация с нестопанска цел, която прави и други тематични турове из София и Пловдив като „Алтернативния тур“ (запознаване с по-непопулярните кътчета на столицата), „Еврейския тур“, „Комунистическия тур“, Pub Crawl (посещаване на кръчми и барове) и „Пловдивския графити тур“ (за любители на градското изкуство). Безплатните обиколки се провеждат всеки един ден от годината в часовете 11 и 14, независимо от метеорологичните условия и празниците.

Причината да взема участие в тура, е, че често виждах групите туристи и ми беше любопитно какво разказват на чужденците екскурзоводите. И така в един слънчев, но студен ноемврийски следобед се озовах пред лъвовете на Съдебната палата. Там, скрит под зелена зимна шапка и с табелка в ръка, срещнах екскурзовода Крис. Реших да не разкривам напълно намеренията си пред него (да напиша материал за учебния вестник), и се прабех на срамежлив и неловък студент по журналистика, който просто иска да научи повече за родния си град. Още в първия си разговор с него видях, че е интелигентен и забавен. Понякога повече си служи със сарказъм и приема нещата с усмивка на лице. За нула време около него се събра група от чужденци, пристигнали от всички краища на света. Най-открояващи се бяха висок холандец с вързана коса, португалка с изпъкнали очи и мургав кореец с очила като Хари Потър.

В 14:10 ч. цялата група потегли от Съдебната палата и се отпрати към първата забележителност – катедралния храм „Света Неделя“. Заставахме пред една от върбите в двора на църквата и Крис помолу чужденците в историята на София и тази на храма. Той разказваше увлекателно, забавно и без излишни подробности. От него научих интересни факти за историята на столицата. Например, че „Света Неделя“ е втората по големина църква след храм-паметник „Св. Александър Невски“ и че гатуира още от Средновековието, когато църквите са били с каменни основи и дървени конструкции нагоре. Припомних си и трагичната ѝ участ през 1925 г., когато е напълно разрушена след атаката срещу цар Борис III, при която са убити 193 души, а 500 са ранени. Българският владетел закъснява за опелото и така се разминава на косъм от гибелта. Екскурзоводът се пошегува, че закъсняването понякога е хубаво нещо и може да

Да се „пуснеш“ на Free Sofia Tour

ти спаси живота.

Крис ни преведе през подземна на метростанция „Сердика“, показа ни Площада на толерантността, който носи това име, защото на него се намират храмове на различни религии – католическата катедрала „Свети Йосиф“, източноправославната „Св. Петка“, джамията „Баня Баши“. Останките от римските порти и църквата „Света Петка“ са били под земята и строежът на метрото е причината те да бъдат открити. „Баня баши“ е построена от великия османски архитект Суван, проектирал над 300 сгради, включително „султанските джамии“ „Селим джамия“ в Одрин и „Сюлейман джамия“ в Истанбул. В Централната минерална баня се помещава Регионалният исторически музей – София, в чиито фондове се съхраняват над 120 000 исторически ценности, като бюрото – подарък от Ото фон Бисмарк до цар Фердинанд, английския часовник – дар от кралица Виктория, и Златната каляска, стил Луи XVI. Популярната версия за жълтите павета като сватбен подарък от Австро-Унгария за цар Фердинанд и Мария Луиза е романтична измислица и всъщност паветата на са внос от Австро-Унгария, но по инициатива на тогавашния кмет на София Мартин Тодоров. Храм-паметникът „Св. Александър Невски“ е най-голямата църква в България и носи името на св. Александър Невски, защото той е бил небесен покровител и закрилник на Цар Освободител – император Александър Втори.

Екскурзоводът разказа на чужденците и за нашите традиции като връзването на мартеници и показа гърво, окичено с тях. Спомена кои напитки и ястия трябва задължително да се опитат, и разгаде на всеки по една книжка с препоръчителни места за посещаване от Асоциацията. Единственият гаф по време на обиколката бе свързан с подземна Ларгото. Крис се опита да изведе групата от другата страна и да покаже останките от Източната римска порта на Сердика, но липсата на осветление го свари неподготвен и му се наложи да помоли посетителите да използват фенерчето на телефона си, за да не се пребият по стъпалата на подземна.

В края на разходката всички бяха доволни и се отблагодариха на гиза, като напълниха раницата му с бакшиши. Разбира се, това не остана безнаказано и като гълъби долетяха просяците, които се навъртат около базиликата „Света София“. Те заобиколиха Крис, мен и някои от чужденците с променати празни шепи и хартиени чаши за кафе, но когато чуха израза „намери си работа“, се разпръснаха като котки, напръскани с маркуч.

След като всички се разотидоха, заговорих екскурзовода ни. Оказа се, че съм имал късмета гиз да ми бъде един от основателите на „Асоциация 365“ и Free Sofia Tour – Кристиан Митов. Идеята за подобни обиколки той черпи от Германия, където завършва „Индустиален мениджмънт“. Работи няколко години по специалността си, но му омръзва, защото не е човек, който обича да работи от 9 до 17 ч., и затова се захваща с няколко проекта в България. Култивира идеята за безплатни турове в София и от 2010 г. насам разширява организацията чрез прибавянето на нови тематични обиколки. Сподели, че сега се е отгърпнал малко от екскурзоводството и се интересува повече от икономика и в частност от криптовалутите, но това е тема за друг разговор.

БОЖИДАР ЙОРДАНОВ

Статуята на раздора

Град София. Както всеки друг град, той притежава своите отличителни черти и именно тях туристите отнасят в родните си домове под формата на картички и магнити. Дали това ще е гербът „Расте, но не старее“, църквата „Св. Неделя“, Народният театър, храмът „Св. Александър Невски“, или статуята „Св. София“. Всички те имат своята дълга и богата история, с която са заслужили и честта да бъдат обвързани с лика на столицата.

Статуята на света София предизвиква много критики и през 2019 г. за пръв път е пусната подписка за нейното премахване. През изминалата 2023 също бе поискано нейното премахване, като на нейно място е предложено да се постави паметник на хан Аспарух.

Но трябва ли наистина тя да бъде премахната и заменена, или пък трябва да остане част от емблемите на българската столица?

Тя е създадена през 2001 година. Неин архитект е Станислав Константинов, а скулпторът е Георги Чапкънов. Основната идея е, че е модерна и именно поради тази причина не е изобразена в познатия ни иконописен стил. Трите ѝ дъщери Вяра, Надежда и Любов също не са изобразени с нея. Има корона, която представлява властта. Лавровият венец, който държи, се свързва с дълголетие и с герба на София „Расте, но не старее“. В едната ѝ ръка са поставени монети, които символизират благоденствие, а върху рамото ѝ е кацнала сова като израз на мъдростта.

От другата страна черните дрехи, които носи, са присъщи за траур. Венецът може да бъде считан и за погребален символ. А ако оприличим птицата вместо на сова на кукумявка, то посланието отново ще е смърт. Според по-наблюдателните любители на конспирациите лицето на светицата е закрито от традиционна погребална маска.

Преди да хвърлим първия камък към автора на статуята за двусмислената символика, то нека погледнем и някои други творби на Георги Чапкънов, за да видим какъв е неговият стил – скулптурите „Алхимикът“, Дон Кихот и Санчо Панса, Хитър Петър, бронзовата глава на Радой Ралин... Очевидно е, че той не изневерява на себе си и оставя нестандартния си почерк и върху лика на св. София. Разбира се, иконата на светицата и дъщерите ѝ се различава от статуята, но именно това е целта. Тя е направена в езически стил и е алегорична. Тоест „сърдитите“ трябва да се насочат към Стефан Софийски и Общинския съвет, които разрешават издигането на статуята без конкурс или гласуване. Самият автор съзнава и дори потвърждава, че неговата София няма общо с християнството, „Този монумент принадлежи на София, а не на християнската църква. Символът е за всички столичани, независимо дали са мюсюлмани, евреи, будисти или с друга вяра“, казва Чапкънов.

Попитахме един турист и един местен какви чувства буди у тях статуята и мислят ли, че трябва да бъде премахната.

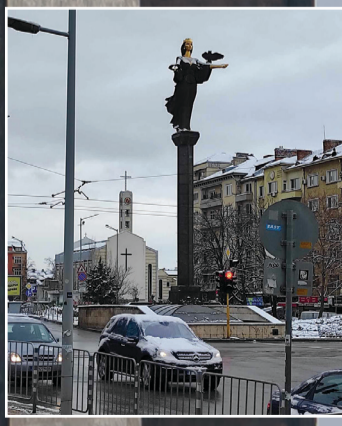
Артъм, 22 години, Украйна, турист: „Когато за пръв път видях статуята, ми се стори леко мистериозна и зловеща. После се снимахме и изглеждаше красива. Смесени чувства изпитвам към нея, но не мисля, че трябва да бъде премахвана, понеже е емблематична за българската столица“.

Паола Смоличка, 20 години, София, студентка: „Свикнала съм с тази статуя. Те е емблема на града! Не съм обръщала внимание на символиката, но съм по-скоро склонна да вярвам в положителната им страна. Не мисля, че трябва да бъде премахвана, въпреки разногласията“.

БЕАТРИС ДИМОВА

Какво научават за столицата ни групите с чуждестранни гости, разведани от екскурзоводите

Вестник от стъгнените
за стъгнените

ПЛОСОКИ
АМАНАБЪР
Януари 2024 / Брой 11

© PIXABAY

Парасоциалните отношения между известните и техните фенове

Те представляват едностранна връзка,
в която чувствата не са реципрочни

Не е трудно да разберем защо шоу бизнесът е толкова успешен в свят, потънал в мизерия, бедност и проблеми. Независимо дали е по формата на филм, песен, постановка или друго, той е най-лесният начин да се разсееш от работата, която трябва да свършим, сметките, които трябва да платим, или хората, с които сме скарани.

Шоу бизнесът успява да отклони вниманието ни от проблемите на реалния свят, и вместо това ни позволява да се потопим в такъв, осеян с блясък, красиви хора, интрига без последици и почти гарантиран щастлив край. Той успява не само да създаде изкуство, но и да създаде имена, които да го олицетворяват. Такива хора са актьорите, певците, маньорите или артистите, които постепенно се превръщат в идеал на обикновените хора.

Спечелили адмирациите на публиката, те успяват да се издигнат в очите ни и заедно с това сякаш се издига и тяхната обществена стойност – колкото по-обичани са, толкова са и по-успешни. Осъзнали необходимостта от тази отгаденост, екшънът за известната личност прави всичко възможно, за да загържи вниманието и обожанието на обществото върху звездата. Така се заражда и концепцията за феновете – почитатели на дейността, която дадена личност извършва.

Верни на своя ъгол, те са готови да изгледат всеки филм, в който участва, или да изслушат всяка песен, която издава. За да остане привлекателна за последователите си, личността трябва да бъде перфектна – изящна от главата до петите, чаровна и най-важното – да демонстрира обич и загриженост към феновете си. И така се

дава начало на парасоциалните отношения между тях.

Парасоциалните отношения представляват едностранна връзка, в която чувствата не са реципрочни. Едната страна е готова да отпадне от времето си, да полага усилия и да инвестира средства в другия човек. Същевременно съответната страна може дори да не знае за съществуването на първата. Както и често се случва във връзката на феновете с идола им. Тези отношения могат да преминат от безобидно подражаване на модел за поведение към опасно обсебване, което може да навреди или на нас, или на известната личност. Поради тази причина парасоциалната връзка може да бъде разгледана на три нива.

Най-ниското ниво включва интерес към звездата и личния ѝ живот, както и слеене на карьерния ѝ път. Второто ниво представлява загълбочаване обвързването на фена с известната личност. На този етап парасоциалните отношения придобиват емоционална връзка, като почитателят открито се влияе от успехите, провалите и дейността на идола си. Най-високата степен на парасоциални отношения представлява обсебване от известната личност. Феновете на звездата, достигнали това ниво, често не разграничават собствения си живот от този на знаменитостта. Всяко тяхно решение се влияе от това на

идола им, а възгледите и постъпките им трябва да бъдат идентични с неговите. Има случаи, в които последователите на известната личност втълпяват, че не само се познават с нея, но и са в реална връзка. Подобен вид обсебване може да доведе и до пристрастяване или нужда от все по-силна връзка, постигната чрез по-голямо въвлечане в живота на

звездата.

Няма нужда от изтъкване колко опасни могат да бъдат действията, на които обсебен фен е способен, за да се приближи до своя идол. Малка част от примерите за фенове, стигнали твърде далеч, са мъжът, влязъл с възлом в къщата на Сангра Блок, фенът, преплувал 2 мили в 2 ч. през нощта, за да стигне до къщата на Тейлър Суифт в Роуд Айленд, или пагубният случай, в който именно фен застреля Джон Ленън. Историата е пълна с доказателства за възможността от фатален край, която съпътства всяка парасоциална връзка, преминала отвъд предела на допустимото. Но как човек прекрочва границата и защо е готов да стигне толкова далеч за някого, когото не познава?

Този въпрос изследват Доналд Хортън и Р. Ричард Уол през 1956 г. По време на студентството си двамата мъже установяват съществуването на парасоциалните връзки – термин, който те самите създават. Те приписват причината за възникването на тези отношения на медиите. Според тях чрез слушане на радио предавания и гледане на телевизия публиката си е създавала фалшивата представа за близост с медийните фигури, които наблюдава. Често то слушане или гледане на едни и същи образи предразполага хората към изграждането на едностранна връзка с водещите, в която често присъстват доверие, почитание, загриженост и обвързаност. Учените установяват, че това се дължи на факта, че мозъците ни още не са еволюирали достатъчно, за да правят разликата между реален наш близък и човек, когото виждаме един-

ствено на екрана.

С появата на онлайн пространството и развитието на онлайн медиите, парасоциалните отношения единствено се затвърждават. Сега не научаваме само от новините за любимите ни известни личности, а често получаваме и директна информация от тях самите. Като потребители на различни медийни платформи, можем лесно да разгледаме съдържанието, което звездите качват, и да се докоснем дори повече до карьерния и личния им живот. Чрез

онлайн медиите по-често наблюдаваме маниерите на известните личности, научаваме повече за характера и интересите им. Всичко това спомага развитието на чувство за близост и ни кара да гледаме на знаменитостите като на наши равни или дори като на нещо повече – на наши приятели.

Парасоциалните отношения, макар и на пръв поглед необичайни, са връзка, която става все по-често срещана в обществото ни. Съществуващи на няколко различни нива, те успяват да обхващат всеки един от нас, тъй като с развитието на социалните мрежи е почти невъзможно човек да избяга от обсега им. Въпреки това е важно да развиваме тези отношения в рамките на нормалното, простирайки се в границата на симпатия и интерес към дадена личност, без да стигаме никога до нездравословно обсебване. Нормално е да изпитваме уважение и да се захласваме по хора, които привидно са постигнали много. Но не трябва да забравяме, че в крайна сметка това, което виждаме, е само една полирана до перфектност персона, а не реалността на човека, когото само си мислим, че познаваме.

ИВАЙЛА МИТЕВА

Няма по-лесен начин да покажеш на света кой си, от грехите, които избираш да облечеш. В зависимост от цветовете, материите, стила и компонентите на облеклото си, можеш да влезеш в ролята на пънкар от 80-те, на запален спортист или пък на елегантна балерина. Чрез грехите си успяваш да покажеш черти от характера си много преди да завържеш разговор с някого. Те са един от основните фактори в заформянето на първото ни впечатление за останалите и обратното. Поради тази причина, няма как човек да не се съгласи, че грехите му са от огромно значение. Но в такъв случай възниква въпросът защо, ако толкова гържим на грехите си, се примиряваме с тяхното все по-често срещано лошо качество?

Защо дрехите ни не струват

„Бързата мода“ замърсява околната среда и повдига етични въпроси

Наблюдавайки състоянието на грехите сега и сравнявайки ги с тези от преди едно или повече десетилетия, веднага прави впечатление разликата в състоянието им. Спагът в усилката, положени за изработката на облеклото, се забелязва почти на секундата. Материалите, използвани за изработката на грехите, са по-тънки и по-неиздръжливи, а по кройката на облеклото често може да открием зле защитени шевове. Тези фактори правят грехите да изглеждат естетически неприятно и дори да ни причинят дискомфорт, докато ги носим. Изцяло груг въпрос е фактът, че много от грехите, произведени в последно време, са негодни за дълга употреба. А може би именно това е ицелята.

В един забързан свят като нашия няма как модата и трендовете да не се менят често – лесно е нещо да стане популярно, но е още по-лесно да се отегчим от него. Поради тази причина хората все по-често експериментират с тоалетите си. Появяват се все по-интересни силуети, шарки, съчетания и прочие в гардеробите на лобимите ни инфлуенсъри, а „бързата мода“ ни дава шанса да се появят и в нашите. Така всеки е способен да се сдобие с нашумялата визия, чийто срок на годност е няколко седмици. После цикълът се повтаря – появява се нов, по-впечатляващ стил, старите грехи се захвърлят под леглото, заражда се необ-

ходимостта от нови.

За да задоволят исканията на клиентите, които желаят да се гвижат в крак с модните тенденции, трябва по най-бързия начин да се произведат грехи и да бъдат пуснати в продажба. Поради тази причина веригите ускоряват процеса на производство, изключвайки етапи като разработка на артикулите или контрол на качеството им. Честата смяна в тенденциите пък гарантира необходимостта от производството на голямо количество грехи, което води до използването на евтини материали и евтина работна ръка. Така за сметка на ниската им цена клиентите се лишават от качество.

Но това не е проблем, който обхваща само евтините вериги магазини. Благодарение на марки като Shein, H&M и Zara, които събраха популярност с модерните си и същевременно евтини грехи, по-скъпите марки се намират в трудно положение. Те са изправени пред конкуренция, която не могат да загминат по груг начин, освен следвайки същата етика на работа. От тях също се очаква да произвеждат почти веднага нашумелите в модния свят артикули, а това просто не е възможно, ако гържиш на качеството. Затова в момента, дори да смяташ, че плащайки по-висока цена, получаваеш по-добро качество, в повечето случаи се оказва, че плащаш единствено за по-престижното име на бранда и нищо повече.

Тогава какво се очаква от нас, ако не искаме грехи, които се разпадат след 2 – 3 пускания в пералнята? Мнозина вече са се обърнали към пазируването втора употреба, където могат да се открият грехи, произведени преди етапът на бързата консумация да обхване модния свят. От там можем да се сдобием с много качествени придобивки и винтидж артикули дори на световноизвестни марки. Чанти на „Прага“, пуловери на „Ралф Лорен“, гънки на Levi's са само част от артикулите, които може да намерим. А понякога, дори да не са на световно признато име, пак можем да се натъкнем на нелоши и евтини придобивки.

Друг вариант, който съществува, е закупуването на тоалети от по-малки брандове, в които артикулите са ръчно изработени, отделя се специално внимание на всяка пусната в продажба греха и се използват и истински органични материали, а не само синтетични, които не позволяват кожата да диша и не се разграждат в природата.

Преминването към устойчива мода, не е действие, което би подпомогнало само нас. Дрехите, които закупуваме, се отразяват както на работниците, които ги произвеждат, така и на природата. Няма как блуза, която струва 5 лева, да бъде добре заплатена на този, който я е ушил. Поради тази причина марките използват евтината работна ръка на страни

от Азия и Африка. Там работниците често работят дълги часове в небезопасни сгради за почти нулево заплащане, с което едва изхранват семействата си. Другият основен проблем на бързата мода е, че се произвеждат толкова много грехи, че много от тях даже не стигат до клиентите, а биват изхвърляни в сметниците на същите тези страни. Но тъй като материалите им не са естествени, разграждането им е почти невъзможно, което прави бързата мода един от основните фактори в замърсяването на света ни.

Проблемът в настоящата ситуация е, че клиентите не само искат актуални грехи веднага, но ги искат и на ниска цена. Това кара производителите да изключват важни етапи за производството на издръжливи грехи, заради което, в крайна сметка, плащаме именно ние, потребителите. Ако искаме качеството на облеклото ни да се промени, то трябва и критерите ни към него да се подобрят. А това няма да стане, ако продължаваме да пазируваме от марки, които не изпизват артикулите си. В противен случай ни очаква бъдеще, в което независимо от цената на етикета грехите ни няма да ни топлят, ще отделят от боята си върху останалите ни принадлежности, ще се късат след две носения и ще бъдат хвърляни в увеличаващи се, но неизчезващи купчини.

ИВАЙЛА МИТЕВА

Софийско градско

с Жлъч

**Разкажи с гве
думи за себе си за чи-
тателите, които не
те познават.**

– Казвам се Матю Стоянов. Хората ме познават по-скоро под псевдонима Жлъч или Жлъчезар Живков, или сума ти още други. Занимавам се с рап музика в България и с булането на един творчески колектив, който е известен като So Called Crew. Вече стават 12 години (от създаването на So Called Crew), аз се занимавам малко по-отпреду това с тази музика. Така че вече със сигурност имам натрупани едни 15 години зад гърба си и над 10 издадени албума с мое участие.

„Не ще ми стигне един живот да обичам жена си, не ще ми стигне един живот да видя света. Само един живот да правя квото знам, не ще ми стигне един живот да се разхождам по тротоарите на София.“

„Тротоари“, Жлъч
– Кои са най-ранните ти спомени от София?

– Аз съм дете, което, за щастие, не е раснало само в София, но затова пък съм бил в много квартали, които са в различни краища на София. Бил съм в „Дружба“, два микрорайона на „Люлин“ и най-накрая се установяваме в „Борово“, когато съм на 6. Мога да кажа, че най-ранният ми спомен е – аз съм някъде на 4 или 5 и с баща ми се разхождахме в поляните в близост до „Люлин 10“. Баща ми винаги е гържал много да сме сред природата, но прос-

Образите на София не спират да живеят в текстовете на Жлъч. От истории за провалени животи, през купонджийски спомени, за да стигнем до сравнението с джунгла, в която ядеш или си изяден. Софийската градска реалност може и да не е погълнала Матю, но със сигурност е оставила дълготраен отпечатък върху него самия, а и върху неговото изкуство.

то му е коствало екстра усилия да води мен и сестра ми на разходки в Западния парк, който е най-близкият. Така че това ми е един от най-ранните спомени – едни поляни с много висока изсъхнала трева, където с баща ми сме ритали топка.

А най-скъпите ми ранни спомени са от квартала, в който съм израснал – „Борово“, когато съм вече на 6 години и мога да се надигна сам, за да видя какво е през балкона. Тогава в „Борово“ нямаше нищо, гори и сградите, които в момента ги има в сърцевината на квартала. Имаше спорадично малко панелки, празни пространства пълни с бурени, и естествено най-прекрасната гледка, която е Витоша.

„На Европа, пред магазинчето на Жорката другите се чудят как ни е най-уютно все у тоя квартал...“

Беседка, Коня, Слонче, стълбите пред трийсе и шесто, където заключиха Исус Христос за скитничество...“

„Знаеш как е“, Жлъч
– Как кварталът „Борово“ ти повлия?

– Никой квартал не може да повлияе на никого, ако не са хората вътре. Хората създават някаква атмосфера, някаква общност. Кварталът

има все още госта зеленина, близо е до Витоша, близо е до центъра. Още от малък ми е било готино заради тези неща, но хората бяха и винаги ще бъдат основното нещо за мен.

Имаше такова място, където като тийнейджъри, се покривахме, за да пием евтина бира и да ядем евтини пържени картофи. Компютърните клубове са също нещо от 90-те, което изгради всички нас. Ако искаш да слушаш музика, да играеш игри или да гледаш порно, отиваш там. Тези места бяха свърталища за всякакви хлапета, които се занимават с всякакви глупости, гори и дилъри, които са като всички хора – някои са пичове, други не са. Аз, за щастие, попаднах на такива пичове, които независимо че пушеха или продаваха тревичка, бяха просто много готини хора. Запознах се с хора, които са ми приятели и до ден-днешен. Много ме изгради контрастът в този квартал – между това, което се случваше вкъщи, и това, което ми се случваше навън. Хем беше много спокойно, много кротко, хем имаше някакви опасности, за които аз разбирах постепенно, и някои, с които се сблъсках от първа ръка. Вкъщи моу-

те добре образовани родители се опитваха да направят от мен добре образован, възпитан човек, а навън улицата с приятелчетата беше като джунгла. Случвали са се всякакви тъпотици, но като разкараме всички тези квартални глупости, за които би говорил всеки един рапър, беше много кротко място. То беше нашата площадка, на която ние си правихме каквото си искахме. Навън, в междублоковите пространства и в двора на 36-о си правихме нашите купончета, в които можехме да надуваме музика и да пием. Винаги е било много заредено с атмосфера, може би защото ние бяхме такава група – по-скоро умни хлапета, които се интересуват много от музика и подобни неща.

– Мислиш ли, че в по-новите „стерилни“ квартали може да се развива такъв тип улична култура, като тази, която описваш?

– Мисля, че уличната култура в момента по-скоро е свързана с геца, която учат в центъра и имат възможността да се събират на такива култови места като МОЧА, НДК и т.н. Всички тези места, на които и ние сме се събирали като малки, но ние се събирахме и в квартала. Даже аз бях госаген с това колко много не ми се слизаше до Центъра. Беше ми по-уютно вкъщи. Отивам в магазина – познавам магазина, разхождам се по улиците – разминавам се с познати. Много бързо ставаше да си намеря компания и да си

изкарам добре. Много ми се иска да си мисля, че сега това нещо ще прогължи да го има за по-голямата част от децата, но като гледам в момента как строят квартали, няма много надежда.

– Това, че си баща вече, промени ли начина, по който гледаш на този град?

– Няма как да не се замислиш, че този град си е същият, какъвто беше, когато бях малък аз. Той наистина не се е променил особено. На някои места са стегнали един-два булеварда и са сменили малко превозни средства от градския транспорт, но за тези години, особено под кметуването на Фангъркова, София абсолютно можеше да се революционизира. Няма как обаче. Просто няма как и всички знаем защо. Не излиза изгодно за хората за хората. Та, няма как да не съм притеснен и яросан, защото моето дете не беше прието в гържавна детска градина. Аз, макар и да бях на ръба в един момент, не съм отишъл в нито един директорски кабинет да предложа „гарение“, и сега просто си плащам като поп за частна детска градина. Това е много голям проблем на този град, че той всъщност е срещу хората, които искат да отглеждат деца и да имат семейство тук. Тротоарите ти казват да нямаш дете, детските градини ти казват да нямаш дете, училища, болници, поликлиники. Надявам се всичко да се оправи, но честно казано, не съм голям оптимист, просто защото опи-

тът е нещо, което ми говори най-много.

Но има едно много важно нещо и то е, че аз съм израснал в този град и всичко ми е наред. Жив и здрав съм. Имам наглостта даже да съм доволен от госта неща, които съм направил. Мисля, че моето дете дори ще е по-добре от мен, защото аз ще се постарая да е така. София още от малък те сблъсква с много различни хора, порядки, случват ти се интересни истории. България е столицата на абсурда и тя ти дава тласък в една посока – дали да останеш и да я обичаш, или да се махнеш.

„В кво ти се живее? В джунгла или в зоопарк? В единия случай си роб, в другия забравен от Бога звяр. Да сме родени във плен, май е по-така. По-добре сити в клетка, отколкото гладни на свобода“

„Зоопарк“, Жлъч

– София джунгла или зоопарк е?

– Наистина вече не знам. Аз си го направих последните години да ми е зоопарк, направих си го безопасно. Като всеки млад баща, голяма част от простотиите, които вършех преди, изчезнаха от моя репертоар. Но генерално – по-скоро е джунгла. В джунглата също има балончета. Балонче „Шишман“, балонче „Лозенец“, балонче „Надежда“, „Левски Г“. Има такива пространства, които имат собствена атмосфера и разбираня, но като изключим това, е абсолютна джунгла.

В София трябва да си здрав, прав, да работиш зверски много, да не спиш много и тогава горе-долу ти се получават нещата. За едните е състезание, за другите е изтезание.

„Ти си това, на което се правиш, така че внимавай кво е“

„Противотежест“, Жлъч

– На какво трябва да се правят софиянци и хората, които ги управляват?

– Смятам, че софиянци гледат да се правят в по-голямата си част на европейци, съдейки по политическите избори, които правят, а и не само. Генерално това е посоката. Това не е загължително моята посока – аз не съм от хората, които са абсолютно „за“ или „против“. Но европейският курс е нещо, което би ни помогнало много да постигнем една читава цивилизована основа, да започнем да се грижим за малките неща добре.

Сега, когато най-накрая сме сменили кмета си, хората трябва да започнем много сериозно да изискваме от тези, които ни управляват, и да имаме достойнството да не допускате тази елементарна корупция в живота ни. Има неща, които просто трябва да бъдат разкарани от общия ни светоглед, защото иначе никога няма да имаме хубави неща. Задачата на новото управление е много трудна, но след няколко месеца аз съм готов да влезна в режим на тровене на всекиго в администрацията на този град, ако това, което виж-

гам, не ми харесва.

„Нима?“

Тоя град ще изяде и мен? Нема значение, нека вечеряме“

„Софийско градско“, Жлъч

– Успя ли София да изяде и теб?

– Не, не успя. Прегназирахме хора, които ме обичат, и смятам да върна жеста на всеки, когото аз обичам. Все пак да благодаря и на себе си – аз бях много прегназлив и съм типът човек, който, като види нещо отдалеч как изглежда, добре умее да се постави на мястото на човека отсреща. Бях наблюдател на какви ли не неприятни неща от софийската действителност и това ме прегнази. Не бях от хората, които гледат отстрана и решават въпреки това да отидат и да пробват.

– Кои са любимите ти места в София за концерти?

– Любими места... Те са много. Едно от знаковите места за началото на развитието на групата беше бар Jazzmatazz, който се намираще в подзепа на бул. „България“ и „Фришоф Нансен“, където се намира и Митаре 5 – също важно място за ранното ни развитие. Много ми липсва Terminal 1, който наскоро затвори, но концепцията му като феникс се издигна над пръстта с отварянето на новия клуб Строежа. Също много обичам откритите места в София за концерти, където са били най-епичните ни вечери и сме издигвали пред много голяма публика. Това се случвало в Маймунарника, Колодрума. Много са местата в София, където сме били и е имало култови случки, но любимите ми са: Строежа, Terminal 1, Sofia Live Club.

– Кои са най-запомнящите се концерти, на които си бил като зрител?

– Загължително е за мен да включа двата концерта, които направи Роджър Уотърс. Имах щастието да бъда и на двата, но това са големи концерти. Мен са ме формирали и малки бутикови преживявания като например концерта на Saul Williams, Sons of Kemet и естествено култови rap концерти, там списъкът е ужасно дълъг – от Big Daddy Kane до Delinquent Habits.

**ИВЕЛИН БОНЖОЛОВ
МИХАИЛ БОРИСОВ**

Изкуственият интелект (ИИ) безспорно се очертава като една от най-обсъжданите и трансформиращи технологии на нашето време. Развитието му достига впечатляващи висоти, заради поразителния набор от възможности на изкуствения интелект. Освен достъп до огромни запаси от информация, днешните системи с изкуствения интелект проявяват креативност. Тази еволюция доведе до широкото приемане на изкуствения интелект за различни цели, от забавление и извличане на информация до консултации и подкрепа в професионални и образователни среди.

Изкуственият интелект безпроблемно се е интегрирал в много аспекти на нашия живот, предлагайки множество функции, ограничени само от въображението. Може да генерира произведения на изкуството, да съставя и коригира текстове, да решава сложни проблеми. Потенциалните приложения на изкуствения интелект изглеждат безгранични, тъй като той изпълнява задачи с огромна прецизност, придържайки се точно към инструкциите.

Въпреки че изкуственият интелект може да се прилага за важни цели, има опасения относно неговото въздействие върху човешкото поведение и обществото. Едно от най-значимите опасения е потенциалът на изкуствения интелект да насърчава мързела и зависимостта от технологиите, особено в настоящите и бъдещите поколения. Очевидно е, че много студенти,

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ – ПОЛЕЗЕН ИЛИ ВРЕДЕН?

● *Трябва да се гарантира, че той ще допълва човешкия потенциал, вместо да го замества*

работници и хора в различни области са включили изкуствения интелект програми в ежедневието си. Докато някои го използват, за да подобрят своята производителност и ефективност, други са започнали да разчитат на него за почти всяка задача.

Да се разчита прекомерно на изкуствения интелект, може да има неблагоприятни последици не само в области като журналистиката, но и в научните

дисциплини и извън тях. Тъй като хората отстъпват контрола на изкуствения интелект, тяхната увереност в собствените им способности и потенциал намалява. Това може да попречи на личния растеж и развитие, като попречи на човешкия капацитет за иновации и решаване на проблеми. Рискът е да станем прекалено зависими от изкуствения интелект, като прегоставим когнитивните си функции на машини,

вместо да подхранваме уменията и интелекта си.

Постигането на правилния баланс между използването на възможностите на изкуствения интелект и запазването на нашите индивидуални способности за творчество и критично мислене е от първостепенно значение. Тъй като продължаваме да интегрираме изкуствен интелект в живота си, от съществено значение е да обмислим последиците от това и да гарантираме, че той служи като инструмент за допълване на човешкия потенциал, вместо да го замества.

СТИЛИЯН ВОРУКОВ

„Кажете ми, че има една страна България! В тази страна има един отбор – „Левски“! В него съм се родил и в него ще умра!“ С тези думи Георги Аспарухов демонстрира любов и преданост към родината и клуба си, отказвайки изгодната оферта на АК „Милан“. „Милан“ неустово го иска, лично легендарният треньор на „росонерите“ Нерио Рокко е готов да му помогне да емигрира, ако приеме изгодната оферта на италианския гранд. Георги Аспарухов обаче отказва да напусне България.

Историята на легендарния номер 9 ще оживее на големия екран в пълнометражния филм „Гунди – Легенда за любовта“, който предстои да бъде пуснат по кината през 2024 година. Ленгата проследява живота на големия български спортист – от срещата му със съпругата му Величка Маркова-Лита до трагичния 30 юни 1971 година. Сценарист на филма е Емил Бонев, режисьор Димитър Димитров, оператор Борис Славков. Продуценти са Иван Христов и Андрей Арнаутов. Музиката е на Дони.

В бутонките на легендата влиза актьорът Павел

Историята на Гунди оживява на големия екран

Иванов („Полицаята от края на града“, „Татковци“), а Лита ще бъде изиграна от Александра Свиленова, за която това е дебют в киното. Във филма участват още Параскева Джукелова, Александра Костова, Емил Марков, Биляна Петринска, Стоян Радев, Николай Урумов, Сотир Мелев, Даниел Върбанов и Христо Пъдев.

Георги Аспарухов, известен още като Гунди, остава една от най-изявените фигури в българския футбол. Той е символ на ПФК „Левски“ и е признат за най-великия футболист на България за ХХ век. Дебютира през пролетта на 1960 г., а първия си гол отбелязва на 28 септември срещу „Ботев“ в Пловдив за 1:1. От пролетта на 1962 г. го есенна на 1963 г. играе в Ботев, където става носител на Купата на България през 1962 и вицешампион през 1963 г. След като се завръща в „Левски“, печели три шампионски титли – през 1965, 1968 и 1970 г., и три купи на страната – през 1967, 1970 и 1971 г. Играе в 247 мача за първенството, в които отбелязва 150 гола. Последният му мач е на 28 юни 1971 г. срещу

ЦСКА (1:0), а последният му гол е на 13 юни 1971 г. срещу „Етър“ във Велико Търново (1:1). За кратката си кариера успява да заслужи титлата „майстор на спорта“ и е носител на сребърен „Народен орден на труда“ през 1965 г. През същата година е и на осмо място в класацията за престижната награда на сп. „Франс футбол“ – „Златната топка“. Редица родни и чуждестранни футболни специалисти, включително бившия президент на УЕФА Артемий Франки го считат за един от най-добрите централни нападатели по онова време. Загиба едва на 28-годишна възраст при катастрофа в прохода Витиня.

Неговата неутолима страст към спорта и въздействието, което оставя в сърцата на хората, го правят източник на вдъхновение за поколения българи. Филмът „Гунди – Легенда за любовта“ може да вдъхнови младите да преследват своите мечти, да се стремят към постижения и да се борят за целите си. Същевременно ще върне възрастните в романтичните времена, когато футболът в България е бил нещо повече от политика и корупция.

СИМЕОН КОЕН

Ремонтирани стадиони без деца

15

Футболът е страст, която пленява хората от много поколения. От първия изигран мач в България през 1894 г., организиран от Жорж грьо Режибюс, до създаването на първите клубове в началото на XX век, футболът бързо набира популярност и у нас. Известни са историческите около създаването на големите отбори като „Славия“, „Левски“ и „ЦСКА“. В сянка обаче остават малките отбори, които са изграждани с не по-малка страст.

Нека проследим историята на един малко известен отбор, който тази година навърши 100 години. Това е ФК „Пирин“ – Земен, основан през галечната 1923 г. Сега някой вероятно ще се запита: „Къде, за бога, се намира Земен?“. Това е малко градче, на 70 километра от София, сгушено в котловина до река Струма. В планината над града се намира Земенският манастир „Св. Йоан Богослов“, който е един от най-старите манастири в България. Параклисът е уникален със своята архитектура и забележителни стенописи.

Началото

През 1923 г. ентузиастични от село Белово (старото име на Земен) решили да основат физкультурно дружество, наречено „Пирин“. Името било вдъхновено от местността Пирин, намираща близо до селото. При създаването на печата обаче този, който го изработвал, решил, че е допусната грешка с името и вместо „Пирин“ написал „Пирин“. Така заради това недоразумение името на отбора и до днес е такова.

В първите десетилетия на съществуването си отборът бил аматьорски. В онези времена футболът е бил много по-различен от днешния. Няколко спонсори и финансирани. Отборът съществувал благодарение на дарения от страна на местните и ентузиазма на младежите, които обичали спорта. „Пирин“ се състезавал в аматьорската група на Радомирска околия, като гържал челните позиции в класирането.

През втората половина на XX век отборът започва да придобива все по-професионален вид. В края на 60-те и началото на 70-те години в Земен е основано Дружество за физкултура и спорт (ДФС), към което е присъединен

Футболен юбилей – „Пирин“ – Земен навърши 100 години

футболният отбор. Обикновено треньори били учителите по физкултура от местната гимназия. Много момчета с афинитет към футбола тренирали в „Пирин“. Някои от тях преминали в по-големи отбори и изградили професионални кариери.

В този период село Земен започва да се разраства. Само за няколко години населеното място преживява огромен демографски бум. Местното училище едва побира учениците. Големия брой деца засилва интереса към спорта. През 1974 г. Земен е обявен за град. Това съвпада с откриването на стадион „Ленко“, наречен на името на местен партизанин, участник в комунистическото антифашистско движение.

През 80-те години „Пирин“ започва да трупа все повече успехи. Това довежда до отделянето на футболния клуб от местното спортно дружество през 1985 г. и преминаването му към БФС. През 1987 г. и 1989 г. „Пирин“ се класира на първо място в „А“ окръжна група – Перник. Това прегрещава към преминаването на отбора във „В“ група.

В началото на 90-те години българският футбол е в подем. Всеки българин, дори и да не е футболен запалник, се вълнува покрай американския

поход на националите през 1994 година. Всички успехи по онова време се дължат на усилията, положени през 70-те и 80-те години, които успяват да възпитат най-талантливото футболно поколение на България. „Пирин“ – Земен, дори и в скромните си успехи също е пример за този подем.

В този период има мъжки отбор, както и детско-юношеска школа. Всички усилия на местните спортни дейци и футболистите се отплащат през 1993 г., когато „Пирин“ влиза във „В“ Югозападна група. В нея отборът се състезава срещу галеч по-големи отбори. Макар и с голямо желание, в полупрофесионалния футбол отборът изиграва противоречив сезон, което води до изпадането му в зона „Благоевград“ през сезон 1995/1996.

Политическите промени в страната и футболът

Към края на 90-те години обаче „Пирин“ започва да запада. Въпреки ентузиазма и желанието липсата на финансиране изиграва роля. Клубът не може да продължи професионалното си развитие поради това, че няма спонсори. Съществуването му се дължи единствено на общината, но готам. Истината е, че днес няма хора, които да развиват футбола.

Особено след 2000 г. много млади хора започват да напускат Земен. Такава е тъжната съдба на повечето малки градове. В последните двайсет

години има огромен отлив на хора към Перник, София и чужбина. Политическите промени в България водят до постепенното затваряне на всички гържавни предприятия в Земен, което естествено води до това хората да загубят работата си. Едновременно с това липсват инвестиции, а частните бизнеси срещат множество трудности. Днес в Земен има няколко малки фирми. До някаква степен се развива и земеделие. Градчето прегрещава към развитие на туризма, но все още няма инвестиции в тази сфера.

Въпреки че градът претърпява демографски срив и футболният клуб е почти мъртъв, стадионът бива реновиран през 2015 г. Интересното е, че проектът е на стойност 3,4 млн. лева. Случаят стана известен след разследване на „Бивол““. Видимо е, че ремонтът е повърхностен, а похарчените милиони водят до известни съмнения. Все още няма яснота по разразилия се скандал. Тъй като в гържавата има галеч по-големи и по-важни скандали, едва ли някога ще разберем истината за стадион „Ленко“.

Тъжното в случая е, че Земен е поредното градче с ремонтиран стадион, без да има кой да играе на него. Днес спортното съоръжение не се поддържа добре. Поради това през последното лято група момчета не можеха да тренират на стадиона в родния си град, а родителите им се принуждаваха да ги водят в съседната община Ковачевци.

ДЕНИСЛАВ СИМЕОНОВ

Вестник „Алма матер“ е курсов проект на студентите от II курс, профил „Преса и онлайн журналистика“, подготвен за печат по време на упражненията в „Учебна редакция – майсторски клас – 2“ с преподавател д-р Зина Соколова, катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“, ФЖМК на СУ, с участието и на студент II курс, профил „Преса и онлайн журналистика“, в задочна форма на обучение. Графично оформление: Александър Иванов

АЛМА МАТЕР

Брой 11, януари 2024

Вестник от студентите и за студентите
Издание на Софийски университет
„Св. Климент Охридски“

Екип:
Александра Страхилова,
Беатрис Димова, Божидар
Йорданов, Георги Белев, Денислав
Симеонов, Зои Карагиоки, Ивайла
Митева, Ивелин Бонжолов, Мария
Парликова, Михаил Борисов, Рада
Тодорова, Симеон Коен, Стела
Димитрова, Стилиян Воруков

Вестник от студентите
за студентите

СПОРТ

АЛМА МАТЕР
Януари 2024 / Брой 11

Животните, използвани за забавление

Любовта към животните означава всеки ден да търсим възможност да им дадем по-добър живот. Да сме запознати с проблемите, с които се сблъскват, в много случаи по вина на човека. Голяма част от хората все повече се интересуват от тези теми. Точно по този начин например натрупа популярност проблемът с тестването на козметични продукти върху животни, при което животните са подложени на болка и страдание, когато има алтернативни начини за тестване.

Все повече хора правят съзнателни промени в начина си на живот в тази насока. Някои от тези проблеми обаче изискват повече усилия. Много животни по света страдат, понякога без дори да го осъзнаваме. Някои индустрии ги експлоатират, превръщайки ги в източник на печалба, а цената за това е живот в клетка, стрес и болка, често до самия край. Съществуват редица организации, които се борят с експлоатацията на животни под различни форми, и благодарение на тях много животни сега живеят живота, който заслужават, в резервати, където са свободни и получават необходимите грижи. Но най-важното, което постигат тези организации, е даване на гласност на голяма част от проблемите, за които сме отговорни и можем да решим.

Животните в цирковете

Мнозина от нас вероятно помнят още от малки първото си ходене на цирк, а нищо чудно сред най-запомнящите се изпълнения да е бил номер с животни. Цирковите изпълнения напълно естествено свързваме и с изумителните номера, които правят различни животни. Но колкото и впечатляващи да са за публиката, тези номера са много повече от травмиращи. Слоновете, тигрите

Страданието, което остава скрито

и другите животни, които цирковете използват, за да забавляват хората, не прескачат обръчи, не балансират на пиедестали, не стоят на главите си, защото го искат. Те изпълняват тези и други трикове, защото се страхуват от това, което ще се случи, ако не го направят. PETA (People for the Ethical Treatment of Animals) е организация, която гълги години се бори за по-малко жестокости спрямо животните. В продължение на гълги години следят как са принудени да живеят животните в различни циркове, и да направят промяна. Със сигурност сте забелязвали, че дори и по време на представление цирковите гресьори използват камшици, стегнати нашийници, bullhook (тежки палки с остри стоманени куки на единия край) и други инструменти на цирковото изкуство, които причиняват болка. И всички това – по време на изпълнение, какво ли се случва по време на тренировки, когато животните използват затруднения да научат определен номер...

Някои животни, принудени да живеят по такъв начин, в даден момент просто се сриват и изпадат в състояние на неконтролируема агресия. Има много случаи, в които това се случва със слонове, считани за спокойни по природа, когато гресьорът не може да защити нито себе си, нито публиката, нито дори хората извън циркова-

та шатра, а за да се овладее подобна ситуация, се стига и до използването на куршуми.

Борбата на различни организации по света говеде до промяна в начина, по който се гледа на животните в цирка, и гнес около 50 гръжави по света са забранили участието изцяло или поне частично на животни като част от цирковата програма.

Филмовата и телевизионната индустрия

Когато животните се използват за забавление, те страдат. И както в цирка, филмовата и телевизионната индустрия не правят изключение, припомнят от PETA. За животните, използвани във филмови и телевизионни продукции, „актьорската кариера“ често започва от самото им раждане. Много от тях са откъсвани от майките си още като бебета, което ги лишава от жизненоважните за нормалното им развитие майчини грижи и води до физически и психически смущения в развитието им. На животните се гледа като на реквизит – използват се, докато изпълняват триковете си, а когато остаряят или се разболеят, биват погменяни.

Във времето, в което живеем гнес, зрителите все повече обръщат внимание на тази тема и режисьорите се съобразяват с това. Създаването на силно реалистични животински образи с помощта на технологиите се затвърждава като подход в кино, който успешно спестява страданията на много животните, без да прави компромис с качеството на продукцията, както например в новите филми на „Цар Лъв“ и „Книга за джунглата“, където абсолютно всички образи на животни са създадени с помощта на технологиите.

СТЕЛА ДИМИТРОВА

2 млрд. лв. похарчени за хазарт през 2023 г.

Една от най-популярните дейности в България през последните години е хазартът. Рекламите по телевизията с участия на известни личности, плакатите по улиците и непрекъснатото отваряне на нови игрални зали в страната свидетелстват за развитието на индустрията в страната ни.

Хазартът може да бъде едновременно забавление и порок. За много хора, това е просто начин за забавление и адреналин, но за други може да се превърне в зависимост. За тях, хазартът може да стане проблем, особено когато води до зависимост и финансови трудности, както и до сериозни последици, като сътресения в личния живот, взаимоотношенията с хората и влошаване на здравето.

Важно е да се отбележи, че в много държави, включително и в България, съществуват закони и регулации, които имат за цел защита на играчите и предотвратяване на неблагоприятните последици от хазарта. Независимо от това статистиките показват друго. През календарната 2023 г. българите са похарчили над 2 млрд. лв. за хазарт, а над 50% от населението залага. Това са стряскащи суми, които показват, че едва ли хазартът е просто забавление за повечето от тях.

За някои българи, особено тези с по-ниски доходи, хазартът може да се възприема като възможност за бързи печалби или излизане от финансовите затруднения. За тях играта представлява надежда за подобрене на живота и реализация на финансовите им цели. Оптимизмът, че хазартът може да им донесе нещо хубаво, обаче често бързо се изпарява и се превръща в зависимост.

През изминалата година над 23 хиляди души са попълнили декларация към НАП за отстраняването им от участие в хазартни игри за срок от минимум 2 години. Това, само по себе си, говори, че хората започват да осъзнават, че хазартът е проблем за тях, и са потърсили помощ за решаването му.

ГЕОРГИ БЕЛЕВ